

VI. IN MEMORIAM

Ludwik Łysiak (1923–2002)

24 listopada 2002 roku, po długich i ciężkich cierpieniach, odszedł prof. zwyczajny dr hab. Ludwik Łysiak, emerytowany profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybitny historyk prawa polskiego i niemieckiego

Urodził się w Rząchowej, w dawnym powiecie brzeskim dnia 3 lutego 1923 r. Jego rodzice – ojciec Michał, zmarły przedwcześnie w 1931 r., i matka Bronisława, z domu Nagórzańska, gospodarzyli na roli w położonych nieopodal Siedliszowicach. Edukację rozpoczął Ludwik Łysiak od Lwowa, gdzie mieszkała rodzina Jego matki. Tam uczęszczał do szkoły powszechnej, gimnazjum, a następnie rozpoczął naukę w liceum ogólnokształcącym, którą przerwał wybuch wojny. Maturę zdawał już po wojnie w lipcu 1945 r. w I Państwowym Liceum i Gimnazjum w Tarnowie.

Po dalszą naukę udał się do Krakowa. Tu w jagiellońskiej Alma Mater podjął w 1945 r. studia prawnicze uczęszczając na wykłady takich mistrzów jak profesorowie: Ludwik Ehrlich, Jan Gwiazdomorski, Stefan Grzybowski, Kazimierz Przybyłowski, Adam Krzyżanowski, Fryderyk Zoll, Wacław Osuchowski, czy Adam Vetulani. Ten ostatni rozbudził w Nim zainteresowania historią prawa, której ostatecznie poświęcił Profesor całe swe naukowe życie.

Pracował przez pierwsze lata po studiach w Archiwum Państwowym w Krakowie, łącząc początkowo tę pracę z zatrudnieniem w Katedrze Historii Państwa i Prawa UJ, kierowanej wówczas przez profesora Adama Vetulaniego. W pracy archiwalnej doszedł do stanowiska kustosa, a zarazem zdobył doskonałą znajomość źródeł i udoskonalił swój warsztat naukowy. Od 1958 r., gdy wrócił na Uniwersytet Jagielloński na stanowisko adiunkta, na trwałe już związał swą drogę życiową z Wydziałem Prawa i Administracji tej Uczelni, przechodząc kolejne szczeble kariery naukowej, do uzyskania w 1982 r. tytułu profesora nadzwyczajnego, a osiem lat później tytułu profesora zwyczajnego. Po dwudziestu z górą latach pracy w Zakładzie, później Katedrze Historii Państwa i Prawa Polski, w 1979 r. założył, a następnie przez wiele lat kierował pierwszą w Polsce Katedrą Historii Administracji i Myśli Administracyjnej, będąc jednym z prekursorów tej gałęzi nauk historycznoprawnych.

Poza pracą naukową pełnił także szereg funkcji w administracji uniwersyteckiej. Był m.in. prodziekanem Wydziału Prawa i Administracji UJ (1972–1975), wicedyrektorem (1970–1981), a następnie dyrektorem Instytutu Historyczno-Prawnego (1981–1989). Poza uczelnią działał aktywnie w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie, gdzie współtworzył nową ustawę archiwalną, a także współdziałał przy opracowywaniu programu mikrofilmowania poloników przechowywanych we Lwowie.

Trudno w kilku słowach podsumować wybitny dorobek naukowy Profesora. Jest on rozległy. Od badań nad dawnym prawem wiejskim, które zaowocowały m.in. rozprawami doktorską i habilitacyjną, przez studia w dziedzinie średniowiecznego polskiego prawa ziemskiego, zwłaszcza nad Statutami Kazimierza Wielkiego – prowadzone z iście benedyktyńską dokład-

nością i perfekcją, po prace poświęcone recepcji prawa niemieckiego w Polsce i organizacji sądownictwa miejskiego.

Badania nad prawem wiejskim w dawnej Polsce podjął Ludwik Łysiak pod wpływem swego Mistrza Adama Vetulaniego. Kontynuując jego dzieło, zajął się edycją kolejnych ksiąg sądowych wiejskich. Przygotował do druku: *Księgę sądową kresu klimkowskiego 1600–1762* (Wrocław – Kraków – Warszawa 1965); *Księgę sądową wsi Wary 1449–1623* (Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1971) oraz, wspólnie z M. Karasiem, *Księgę sądową państwa żywieckiego* (Kraków 1978). Rezultatem tych badań była także rozprawa doktorska pt. *Własność soltysia w Małopolsce do końca XVI wieku*, obroniona na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego 30 czerwca 1961 r. Oparta na niezwykle bogatym materiale źródłowym i wnosząca do nauki nowe ustalenia, zyskała jak najlepsze oceny środowiska historyków prawa. Opublikowano ją następnie w Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1964 r. (Nr XCIV, Prace Prawnicze, nr 15).

Doskonała znajomość kilkuset rękopisów ksiąg sądowych wiejskich oraz innych dokumentów praktyki sądowej okresu staropolskiego pozwoliły przysiemu profesorowi podjąć trud monograficznego opracowania zagadnienia jurysdykcji monarszej w sprawach ludności chłopskiej. Tak powstała rozprawa habilitacyjna Ludwika Łysiaka zatytułowana *Sądownictwo królewskie w sprawach chłopskich do połowy XVI wieku* (ogłoszona w wersji skróconej w Czasopiśmie Prawno-Historycznym 1965, t. 17, z. 2). Na jej podstawie Rada Wydziału Prawa UJ nadała Mu 21 czerwca 1966 r. stopień naukowy docenta nauk prawnych w zakresie historii państwa i prawa polskiego.

Ludwik Łysiak poświęcił problematyce dawnego prawa wiejskiego także wiele innych prac. Ich pełny wykaz, wraz z całą oceną dorobku naukowego, przedstawił kilka lat temu w czterdziestopięcioletniej pracy naukowej Profesora – Waław Uruszczak w artykule wprowadzającym do księgi pamiątkowej dedykowanej Jubilatowi (*Studia z dziejów państwa i prawa polskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź – Kraków 2000, tamże bibliografia prac naukowych prof. L. Łysiaka, zestawiona przez Z. Zarzyckiego).

Niezwykle ważne miejsce w dorobku naukowym Profesora Ludwika Łysiaka zajmują studia nad średniowiecznym polskim prawem ziemskim. Wymienić tu należy przede wszystkim wydane wspólnie ze Stanisławem Romanem *Polskie statuty ziemskie w redakcji najstarszych druków (Syntagmatu)* (opublikowane w serii „Starodawne Prawa Polskiego Pomniki”, 1958), czy entuzjastycznie przyjęte przez krytykę naukową *Statuty Kazimierza Wielkiego, cz. II: Statuty wielkopolskie*, wydane przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w serii „Studia nad Historią Prawa Polskiego” (Poznań 1982).

Od początku lat 80-tych podjął Profesor niezwykle owocną współpracę naukową z Max-Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte we Frankfurcie nad Menem, czego wynikiem było monumentalne dzieło poświęcone sądowi wyższemu prawa niemieckiego na zamku krakowskim, na które złożyły się: monografia wydana przez prestiżową oficynę Vittorio Klostermanna z Frankfurtu n/M, w serii *Ius Commune*, pt. *Ius supremum Maydeburgense castri Cracoviensis 1356–1794: Organisation, Tätigkeit und Stellung des Krakauer Oberhofs in der Rechtssprechung Altpolens* (Frankfurt a/M 1990) oraz dwa tomy dekretów tego sądu, pod wspólnym tytułem *Decreta iuris supremi Magdeburgensis castri Cracoviensis. Die Rechtssprüche des Oberhofs des deutschen Recht auf der Burg zu Krakau* (wydane także we Frankfurcie n/M – t. 1: [obejmujący lata: 1456–1481] w 1995 i t. 2: [1481–1511] w 1997 r., we współpracy z K. Nehlsen – von Stryk), o łącznej objętości blisko 1300 stron druku. To pomnikowe osiągnięcie, o którym recenzenci pisali: *Rzadko się zdarza przyjemność równa lekturze dzieła prof. Łysiaka. To rzecz wręcz doskonała. Wejdzie ono do naszej klasyki historycznej* (Józef Matuszewski); *Książka jest [...] w swoim zakresie pionierska [...] stanowi naukowe novum, zarówno w warstwie analitycznej, osadzonej po raz pierwszy na pełnym nie badanym dotąd całościowo materiale źródłowym, jak też w zakresie uogólnień, które pozwoliły skorygować szereg obiegowych*

opinii i mają bardzo duży naukowy walor (Jerzy Wyrozumski), uhonorowane zostało prestiżową Nagrodą Prezesa Rady Ministrów RP w 1998 roku.

Profesor Ludwik Łysiak należał do nielicznej już grupy mediewistów, którzy tak swobodnie i z taką znajomością rzeczy poruszali się w niezwykle trudnym materiale źródłowym epoki, wymagającym doskonałej znajomości łaciny średniowiecznej i paleografii. Niezaprzeczalnym walorem dorobku naukowego Profesora jest jego trwałość i obiektywizm, a wiele z Jego prac przeszło już do klasyki historycznej.

Był też Profesor Łysiak Mistrzem, spod którego ręki wyszło liczne grono historyków prawa. Mam zaszczyt i ja zaliczać się do nich. Poznałem Profesora trzydzieści z górą lat temu, gdy rozpoczynałem studia prawnicze w Uniwersytecie Jagiellońskim. Uchodził wówczas wśród studentów za egzaminatora surowego lecz sprawiedliwego. Od końca lat siedemdziesiątych pracowałem pod Jego kierunkiem w Zakładzie, później Katedrze Historii Administracji i Myśli Administracyjnej i dzięki Jego opiece naukowej powstała tam moja rozprawa habilitacyjna o polskiej myśli administracyjnej XVIII wieku. Był Mistrzem wymagającym, ale troskliwym i dbającym o swych uczniów. Potrafił też okazać serdeczność i przyjaźń. Od kilku lat trawiony śmiertelną chorobą, walczył z nią długo mimo wielkiego bólu i cierpienia.

Odszedł wybitny Uczony, którego śmierć jest wielką stratą dla nauki i środowiska historyków prawa. Będzie nam Go brakowało. Ale przecież nie odszedł całkiem – *non omnis moriar*. Pozostawił swe dzieła, dzięki którym żyje nadal, pozostanie też na zawsze w naszej pamięci.

JERZY MALEC (Kraków)

